

© New York Times / Redux / eyevine

Multikulturní obohacení. Již brzy!

Autor: Joachim Wagner

Už dlouhá léta řeší islámští prostředníci (mediátoři) rodinné spory a manželské problémy mezi muslimy v Německu. Nová kniha se podrobněji zabývá tím, jak uplatňování prvků práva šaría namísto německých zákonů těmito lidmi ovlivňuje muslimské ženy.

Do obchodu s nábytkem Demir v západoněmeckém Recklinghausenu chodí lidé, kteří hledají buď laciný nábytek, nebo v případě některých muslimů radu, co udělat s neposlušnou dcerou.

Ve svém skladiště připomínajícím obchodě o rozloze 400 m² prodává jedenašedesátiletý Libanonec Haj Nur Demir stoly, pračky nebo křesla z druhé ruky, které se k němu dostanou nejčastěji z pozůstalostí, o něž nikdo nestojí. Z tohoto štíhlého, šedovlasého prodavače nábytku s knírkem také vyzařuje autorita, což se mu v jeho druhé profesi velice hodí.

Demir sám odhaduje, že od roku 1972 už v Libanonu a Německu urovnal přes dva tisíce konfliktů v muslimských rodinách. Někdy jen rozdává rady po telefonu, jindy se však musí takřka doslova vrhnout mezi znesvářené strany, aby nedošlo na fyzickou konfrontaci.

Jeho typickým klientem je manžel, kterého opustila manželka nebo otcové párů v nesnázích. Ti si často stěžují na své manželky a dcery, tedy **muslimské ženy, kterým se protiví tělesné tresty nebo se chtějí vyvázat z manželského svazku - i přesto, že mají děti.**

Demir si nejprve promluví s otcí a následně i s párem samotným. Jeho cílem je dle jeho slov udržet rodinu pohromadě. **Prozrazuje mi, že muže nabádá, aby se ke svým ženám chovali lépe a neuchylovali se k násilí a ženám pak vysvětluje, že jako rozvedené s dětmi už uvnitř své komunity nenajdou manžela.** Po Demirově intervenci se manželka obvykle vrací ke svému muži

Demir má sice autoritu, ale žádné právní vzdělání. Muži jako on vytvořili v posledních letech v Německu souběžný systém rodinného práva. Imámové, arbitři a tzv. smírčí soudci zasahují dlouho před prvním úkonem německých soudů. Uzavírají a rozvádí manželství či navrhují uspořádání péče o dítě. Také se snaží přesvědčit ženy a dívky, které se postaví svým rodinám, aby se k nim vrátily nebo u nich zůstaly.

Tradice z dovozu

Do Německa tuto formu arbitráže přivezli imigranti z Turecka a arabských zemí. Vychází z prastaré islámské právní tradice zakořeněné ve zvykovém právu a Koránu. U manželských neshod například Korán vyzývá k povolání „rozhodčího soudce z jeho i její rodiny.“

Podobné tradice smírčích soudců nalezneme i u **Jezídů, Romů** a Albánců. Někdy před konečným rozhodnutím arbitra, které má vliv na výrok soudu, probíhají několikaměsíční rozhovory. A tak se například dcera, která uprchla do ženského útulku, sice musí vrátit k rodičům, ale smí začít s vzděláváním pro své zvolené budoucí povolání, avšak těhotná dcera má povinnost vdát se a nastěhovat se k rodině svého přítele.

Veřejnost nic z toho zpravidla nevnímá. Minulý týden se německá policie dostala na titulní stránky novin, když provedla razii proti radikálním islamistům. Ministr vnitra Hans-Peter Friedrich z konzervativní CSU k tomu řekl:

„Salafisté usilují o nahrazení demokratického ústavního státu zřízením, které podle jejich učení ‚ustanovil Bůh.‘“

Tedy teokracií, kde jako právní systém slouží šaría.

Lidé jako rozhodce Demir sice proti ústavnímu zřízení nijak aktivně nevystupují, **může však být souběžný systém spravedlnosti slučitelný s německou ústavou?** Stínoví muslimští soudci ochraňují především patriarchální struktury kultury, jejíž zastánci nemají o integraci do německé společnosti opravdový zájem. Většina smírčích soudců toleruje omezování základních práv žen a navíc ženy k přijetí těchto limitů tlačí.

„Dva právní systémy“

Šéf odboru imigračních záležitostí v berlínské čtvrti Neukölln Arnold Mengelkoch o „neformálním islámském systému rodinného práva“ ve svém okrsku ví. Podle jeho odhadů jej k řešení svých sporů v nábožensky konzervativním společenství využívá mezi 10 a 15% muslimů.

„Existují dva právní systémy, německý a islámský, který ženy znevýhodňuje,“ říká Sabine Scholzová, právnička ze severoněmeckého Flensburgu, která se specializuje na rodinné právo.

Pro některé muslimské imigranty je islámský zákon důležitější než německé normy. Odborník na islámské právo z bavorského Erlangenu Mathias Rohe se ve svém oboru setkal s případy, „kdy muslimské strany například uzavřely nebo rozloučily manželství výhradně podle tradičních islámských norem.“

Podle Roheho, který sám sebe označuje jako zprostředkovatele mezi islámskou a německou právní kulturou, někteří muslimové nemají důvěru ve vládní organizace. Říká, že někteří z nich se pokoušejí „vytvořit náboženské paralelní struktury, protože se nechtějí podřizovat institucím sekulárního neislámského státu.“

A proto imámové a rozhodčí soudci v Berlíně, Severním Porýní-Vestfálsku nebo na severu země ve Šlesvicku-Holštýnsku denně aplikují právo šaría, přestože v některých případech není slučitelné s německým ústavním pořádkem ani normami rodinného práva. **Islámské právo diskriminuje ženy především následovně:**

Nesmějí si brát nemuslimy;

Při rozhodcích přích dostává zachování rodiny přednost před právem ženy na vlastní rozhodnutí, dokonce i v případech násilí;

Při rozvodu dostává muž děti svěřeny do výhradní péče;

Povoleno je mnohoženství i sňatky s nezletilými; podle německého práva se šestnáctileté dívky smějí vdávat jedině se svolením rodinného soudu.

Vynucené sňatky

Někdy jsou ovšem muslimští soudci svolní k poněkud ohebnějšímu výkladu práva šaría. Islám sice zapovídá sňatky z donucení, které vycházejí ze starých tradic, klerici však nezřídka neváhají oddávat nezletilá děvčata, dokonce i proti jejich vůli.

Organizace věnující se ochraně žen **Terres des Femmes** se opakovaně setkává se čtrnáctiletými a patnáctiletým dívkami, především kurdského a albánského původu, které měly být oddány imámy.

Podle nové studie spolkového ministerstva pro rodinné záležitosti nazvané „Nucené sňatky v Německu“ je 53% lidí oddaných imámy mladších 18 let. Rosa Halide M., vedoucí azylového

domu pro muslimské dívky ve Stuttgartu, prý „nikdy neviděla, že by imám vynucenému manželství zabránil.“ **Podle zástupce Terres des Femmes působí v drtivé většině případů „imám rodině jako další prostředek nátlaku na dívku, aby se vdala.“**

Třiatřicetiletý islámský berlínský teolog Ferid Heider, syn iráckého otce a německo-polské matky, je výjimkou. Podle vlastních slov vyznává „umírněný islám.“ Usazený v provizorní mešitě ve čtvrti Wedding se Heider vyznává z touhy skoncovat s tradicí vynucených sňatků. Ty podle něj „málokdy mají budoucnost,“ a tak se před svatbou pokouší promluvit si se ženou o samotě a bez jejích rodičů, aby ji varoval před uzavřením vynuceného svazku.

Přesto i u Heidera převažuje vůle rodičů nad přáními nastávajících svatebčanů. Nedávno přemluvil Somálku, která si navzdory přáním svého otce chtěla vzít německého konvertitu, aby od svého záměru upustila. Podle šaría by tento svazek byl přípustný.

„Nestačí se dívat jen na to, co dovoluje islámské právo,“ říká Heider. „Musíte brát v potaz také společenské následky.“ **Otec chtěl, aby si jeho dcera vzala bratrance.**

Nebezpečná past

Heider párům vždy doporučuje také civilní obřad, ale četné svatby muslimů se odehrávají výhradně jako islámské náboženské obřady. Informované zdroje, jako třeba rodinní poradci Kazim Erdogan a Abed Chaaban, odhadují, že imámové v jejich berlínské čtvrti Neukölln uzavírají mezi 10 a 20% všech manželství.

To se může pro mnohé ženy stát pastí, jelikož podle německých zákonů jsou neprovdané, a tak nemohou nárokovat výživné, rodinný majetek zpravidla patří manželovi a jejich děti jsou považované za nemanželské.

Podle šaría není k uzavření takovýchto svazků třeba ani imám. Pokud dokáže odříkat manželské sliby, může pár oddávat jakýkoliv ctihodný muslim. **Manželské kanceláře, kde si samozvaní imámové za své služby účtují poplatek, v Berlíně rostou jako houby po dešti.** Teolog Heider odhaduje, že „až pětinu všech muslimských sňatků provádí tito pochybní lidé.“ Navenek se pak poplatek často vykáže jako dar.

Uzavírá je i předseda Mustafovy společnosti pro integraci a práva žen Ali Chahrour. Společnost sídlí v malé kanceláři na neuköllnské Sonnenallee. Chahrour tvrdí, že je registrovaný jako celebrant pro svatby u libanonského „islámského-šíitského soudního dvora,“ takže oddává jen Libanonce nebo v Libanonu narozené Němce.

Mnohoženství v Německu

Vyučený svářeč Chahrour označuje uzavírání svateb za „snadné.“ Žena musí předložit německý či libanonský dokument prokazující, že už není vdaná a **se svazkem musí souhlasit její otec - i když už dosáhla plnoletosti.** Muži naopak stačí jen doklad totožnosti, **nepřítomnost existujícího manželství prokazovat nemusí.** Uvědomíme-li si,

že šaría umožňuje muži pojmout až čtyři manželky, nijak nás to nepřekvapí.

Oficiální čísla nejsou k dispozici, ale berlínský rodinný poradce Chaaban odhaduje, že **kolem 30% mužů arabského původu v hlavním městě má dvě manželky**. S těmito případy se setkávají také advokáti specializující se na rodinné právo.

Tito muži jen zřídka žijí pod jednou střechou s více ženami. Druhou manželku, s níž jsou oddáni jen podle islámského práva, drží v tajnosti. **Díky rozvinutému sociálnímu státu k těmto druhým manželkám nemají muži žádné závazky. Podle německých norem se s ženami nakládá jako se svobodnými matkami.** Když tedy nemají vlastní zdroj obživy, dostávají dávky v rámci sociálního reformního programu Hartz IV.

Rodinná advokátka Scholzová vypráví o muslimce z Flensburgu, která dlouhá léta nevěděla o tom, že je druhou ženou. Oddal ji imám a její manžel už měl s jinou ženou čtyři děti. Na svých **osm dětí** však tato žena dostávala tak vysoké příspěvky na bydlení, péči a vzdělání dětí, že ani nemusela využít Hartz IV.

Manželovi se pak dařilo tajit před svými ženami existenci té druhé – dokud děti z obou svazků, které chodily do jedné školy, nezjistily, že mají stejného otce. Druhá manželka dnes žije v azylovém ženském domě.

V roce 2009 němečtí politici obranu před nucenými sňatky mladým muslimkám ještě dále ztížili. Podle úpravy zákona o manželském statusu se smí jakákoliv protestantská, katolická nebo islámská svatba odehrát ještě před civilním obřadem. Přestože to působí neškodně, pro dívky, které mají být provdány proti své vůli, to mívá katastrofické následky.

Islámská svatba může proběhnout zcela bez vědomí německých úřadů. V očích rodiny je takový sňatek zcela platný a pro dívku není úniku. „Tohle nám uniklo,“ uznává sociálně demokratický legislativec Dieter Wiefelspütz (SPD). Terres des Femmes vyzývá k urychlenému návratu ke starší podobě zákona.

V únoru sociálně demokratický politik a ministr spravedlnosti ve spolkové zemi Porýní-Falc Jochen Hartloff veřejně vyslovil myšlenku, že by „islámští rozhodci“ aplikovali „islámské právní koncepty“ do norem německého občanského práva.

Po vlně rozhořčených reakcí Hartloff dodal, že „nehájil právo šaría,“ ani nepovažuje „soudce podle práva šaría za přijatelné.“ Mluvil prý výhradně o „mimosoudním řešení sporů ovlivněném islámským zákonodárstvím.“ **Hartloff si zjevně neuvědomuje, že něco podobného se v Německu odehrává už poměrně dlouho.**

Předseda Ústřední muslimské rady v Německu však jeho slova přivítal. Aiman Mazyek říká: „Mimosoudní řešení sporů by mělo mít vždy přednost, jelikož ulehčuje náklad práce našich soudů **a často přináší všem zúčastněným stranám dlouhodoběji uspokojivá řešení.**“ Rodinný poradce z Neuköllnu Chaaban říká, jeho mediace se může pochlubit úspěšností kolem 80%. Imám z Essenu pak odhaduje ve své praxi 70% úspěšnost.

Vzestup násilností

Německým soudům to nepochybně odlehčí, ale za jakou cenu? Když se do věci vloží imám, ženy často problémy zlehčují, což nezřídka vede k eskalaci násilí. Smírčí soudy se mohou stát prvním krokem na cestě k samosprávnému právnímu systému a posílení postoje, že muslimové si své problémy dokáží raději vyřešit sami.

Ojedinele se mohou rodinné konflikty vyostřit natolik, že končí až krajní formou svévolné spravedlnosti, tzv. **vraždou ze cti**. Podle studie Spolkového úřadu pro kriminální vyšetřování v zemi dojde ročně k sedmi až deseti takovýmto případům, odhady expertů se však pohybují mnohem výše.

Mnohem běžnější jsou ale méně drastické případy. Berlíňanka kurdského původu nedávno podala u právníka žádost o rozvod a řekla, že ji manžel bije. **Po několika týdnech zavolal manžel a požádal o vyúčtování se slovy, že rodinný sněm v Turecku dospěl k závěru, že by se pár nejprve měl pokusit své spory urovnat. Po dvou týdnech přišla žena do kanceláře znovu - tentokrát se zlomeným nosem.**

Mnozí odborníci nemají o smírčích soudcích příliš vysoké mínění, zvláště v otázkách sňatků z donucení. Podle brožury vydané hamburským senátem nazvané „Aktivně proti sňatkům z donucení“ stojí, že „jakákoliv forma mediace s rodinami obětí“ je „krajně nebezpečná.“ Praxe ukazuje, že „mediace vystavuje obětí vysoké míře nebezpečí a ve výjimečných případech může vést až k násilí a vraždě ze cti.“

Shromažďování informací

Při debatách o zakotvení pomoci muslimským ženám na unijní úrovni se britští zástupci vyjádřili, že nepodepíší doporučení, „které by jakkoliv prosazovalo mediaci jako prostředek k řešení případů nucených manželství.“

Němečtí právní specialisté ke konečnému závěru dosud nedospěli. Bavorské ministerstvo spravedlnosti zřídilo oddíl pro shromažďování informací o **souběžném systému spravedlnosti**. Berlínský parlament si zase předvolal znalce, aby mohl rozhodnout, zda se tímto problémem má vůbec hlouběji zabývat.

Spolková ministryně spravedlnost Sabine Leutheusserová-Schnarrenbergerová z podnikatelské Svobodné demokratické strany (FDP) před paralelním soudním systémem varuje a její úřad pracuje na stanovisku k právu šaría. Právníci a úředníci by se rádi dozvěděli víc o „soudcích z lidu,“ jako je prodejce zánovního nábytku Demir z Recklinghausenu.

Někdy Demir s vynaložením nemalého úsilí natlačí mladou ženu do života, o který nestojí. V jednom případě se žena zamilovala, přestože si ji její strýc už vybral jako nevěstu pro svého syna, s čímž její otec souhlasil. Demir v úloze mediátora třicetkrát cestoval mezi městy Höxter, Hildesheim a Recklinghausen. Nakonec dívka tlaku tří mužů podlehla.

Článek Joachima Wagnera *In the Name of Allah: Islamic Mediators and Germany's 'Two Legal Systems'* vyšel na stránkách Spiegel Online 20. června 2012.